

Мирослав Янакиев

ДВОЕТОЧИЕ МЕЖДУ ИЗРАЗ, ОЗНАЧАВАЩ НЯКАКВА РАБОТА, И ИМЕНАТА НА ТЕЗИ, КОИТО Я ВЪРШАТ*

А. Ангелов, служител в Държавна спестовна каса, е забелязал, че в правописния речник на издателство Народна просвета, съставен от Л. Андрейчин, Вл. Георгиев, Ив. Леков и Ст. Стойков, не е казано дали трябва да се пише двоеточие между израз, означаващ някаква работа, и имената на тези, които я вършат. В писмо до редакцията на списанието ни той посочва многобройни примери, от които личи, че в практиката на книгоиздателствата в това отношение няма единство. Едни последователно пишат в такива случаи двоеточие, други последователно не го пишат, та въпросът на А. Ангелов е основателен.

Наистина в издадения през 1945 г. от Дружеството на филолозите-слависти в България „Правописен и правоговорен наръчник“ има изрична бележка, която решава въпроса в полза на двоеточието (с. 54), но наръчникът е отдавна вече библиографска рядкост, а и съображенията на съставителите му не са дадени, та да се убедим в необходимостта от двоеточието. Българското езикознание не разполага с монографични изследвания върху пунктуацията ни, каквото е „Основи русской пунктуации“ на А. Б. Шапиро. Затова използването на един или друг препинателен знак много често се определя от успоредици с чужди пунктуации, обикновено с руската. Това е толкова по-оправдано, като се има пред вид, че в употребата на препинателните знаци практиката на българските книжовници съвсем слабо се отличава от практиката на руските.

А каква е руската практика в случая?

Там се прави разлика между изрази от горния тип, след които следва изброяване, и изрази, след които не следва изброяване. Така например в изходните данни на последната страница на неотдавна излезлия справочник „Русское литературное произношение и ударение“ виждаме следното:

---

* В сп.: Български език и литература, 1960, № 1, с. 59–60. [= в: Христо Първев. Христоматия по практическа граматика на българския език, София, 1971, с. 81–84; = в: Христо Първев. Христоматия по езикова култура. София, 1980, с. 89–91].

Редактор *Миронова Ю. М.*
Технический редактор *Лебедева С. П.*
Корректоры: *Кобзар А. Т.,*
Митрофаненкова А. В.

След „Редактор“ и след „Технический редактор“ двоеточие няма, а след „Корректоры“ има. Двоеточието е препинателен знак, с който се въвежда изброяване след обобщителен израз. Няма ли изброяване, няма и основание да се пише двоеточие.

И така, след израз, означаващ някаква работа, двоеточие се пише само ако следва изброяване. Паузата в такива случаи е предхождана от редовната за двоеточието низходяща интонация. Когато не следва изброяване, паузата не може да бъде предхождана от низходяща интонация и поради това отбелязването ѝ с двоеточие не е удобно. Възходящата интонация, предхождаща паузата в несъдържащи изброяване изрази, е езиков сигнал за сказуемно свързване (главно в безглаголни двучленни изречения) и обикновено и на руски, и на български се отбелязва с тире. Срв. в лозунгите: *Всеки студент – бригадир!* Както се видя обаче, в руския печат е установена практиката след изрази, означаващи работа, предикативната пауза да не се означава с никакъв препинателен знак. Тази практика не е ограничена само в изходните данни на книгите. Тя намира приложение и в илюстрираните картички, където след „Адрес отправителя“ не се поставя двоеточие, а авторът на илюстрацията се означава например така: *Художник И. Знаменский.* Нея виждаме и на етикетите на грамофонните плочи, където може да се прочете например: *Дирижер Н. С. Голованов.* За нея ни говори и начинът, по който се означават имената на компонистите над нотни записи на песни, например: *Композитор А. Новиков.*

На въпроса, който задават някои книгоиздателски работници – не остава ли по този начин предикативната пауза изобщо неозначена, може да се отговори без колебание отрицателно. Типът на разглежданите изрази е достатъчно ясно разпознаваем в обстановката, в която ги срещаме: между думите, означаващи вида на работата, и името на този, който я извършва, има винаги шрифтова разлика. Името се набира или с курсив, или с блоков шрифт, или поне в разредка (шпацирано). Интересно е да се отбележи, че още преди повече от век и половина руският филолог Н. Курганов е разглеждал различието в шрифта или подчертаването в ръкописен текст

като особен знак – „примечательный“, т. е. „отбелязващ, отличаващ“ (срв. А. Б. Шапиро, Основы русской пунктуации, Москва, 1955, с. 20).

От казаното става ясно, че употребата на двоеточие във формуляри след изрази, които не изискват изброяване, също не е нужна. Между печатния текст и писаното от попълващия формуляра винаги има шрифтова разлика, която е достатъчно ясен знак за необходимата предикативна пауза.

Примери:

правилно

Име и презиме *Петър Кондов*

Председател *В. Недков*

Родно място *Пловдив*

неправилно

Име и презиме: *Петър Кондов*

Председател: *В. Недков*

Родно място: *Пловдив*

Не е за препоръчване и в завършъците на писмата подписът да се поставя след двоеточие. Наистина тук шрифтова разлика няма, но пък подписът винаги се написва на нов ред, та за паузата пак няма знак. Двоеточието не се препоръчва в подобни случаи и в известните писма образци, приложени към големия шестезичен речник на Кюршнер.

Примери:

правилно

Приеми много поздрави от своя стар приятел

Антон.

Целува те

майка ти.

неправилно

Приеми много поздрави от своя стар приятел:

Антон.

Целува те:

майка ти.